

ПРО ДЕЯКІ ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ З ДЕРЖАВОЮ-АГРЕСОРОМ

ABOUT SOME MEASURES TO ENSURE THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF A WAR WITH AN AGGRESSOR STATE

Колб О.Г., д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
голова робочої групи волонтерів

Волинська обласна організація Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз Чорнобиль України»

Пирожик О.В., депутат Волинської обласної ради,
уповноважений з антикорупційної діяльності

*Комунальне підприємство «Волинський обласний фтизіопульмонологічний медичний центр»
Волинської обласної ради*

У даній науковій статті на підставі отриманих результатів вивчення сучасного стану діяльності, спрямованої на забезпечення національних інтересів в умовах відкритої військової агресії проти України, а також проведеного аналізу зарубіжного досвіду з означеної проблематики, розроблені деякі шляхи удосконалення вказаного напрямку функціонування органів державної влади та в цілому правового механізму та гарантії реалізації на більш ефективному рівні своїх повноважень суб'єктами сектору безпеки та оборони.

Зокрема, встановлено, що на сьогодні подібна криміногенна ситуація та аналогічні джерела суспільно небезпечних посягань на національну безпеку історично склалися та продовжують діяти в Ізраїлі, зокрема, у відношеннях цієї держави з Палестиною.

Враховуючи такий стан, Ізраїль створив систему, а не простий набір, заходів, засобів і сил оборони і безпеки, які діють на постійній та безперервній основі, забезпечуючи надзвичайно високий рівень національних інтересів на прилеглих до цієї країни територіях держав-сусідів.

Аналогічні та специфічні шляхи підтримання ефективної готовності збройних сил та інших військових формувань розроблені на всіх рівнях (законодавчому, організаційно-управлінському, функціональному, матеріально-технічному, т. ін.) створено й у Південній Кореї, враховуючи її постійні військові конфлікти з сусідом – Північною Кореєю.

Виходячи з цього, у зазначеній науковій статті обґрунтована необхідність більш предметного та комплексного вивчення вказаного та іншого позитивного зарубіжного досвіду тих країн, які знаходяться у процесі запобігання та протидії потенційним і реальним загрозам з боку держав-агресорів, а також впровадження його відповідних елементів у систему забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони в Україні в умовах її війни з російською федерацією.

Ключові слова: держава-агресор, сектор безпеки і оборони, запобігання, протидія, національна безпека, забезпечення, національні інтереси, принципи права.

In this scientific article on the basis of the got results of study of the modern state of the activity, sent to providing of national interests in the conditions of open military aggression against Ukraine, and also conducted analysis of foreign experience from the marked range of problems, some ways of improvement of the indicated direction of functioning of public and on the whole legal mechanism and guarantee of realization authorities are worked out at more effective level of the plenary powers by subjects to the sector of safety and defensive. In particular, it is set that for today similar criminogenic situation and analogical sources publicly dangerous trenching upon national safety historically folded and continue to operate in Israel, in particular, in the relationships of this state with Palestine.

Given this situation, Israel has created a system, not a simple set, of measures, means and forces of defense and security, which operate on a permanent and continuous basis, ensuring an extremely high level of national interests in the territories of neighboring states adjacent to this country.

Similar and specific ways of maintaining the effective readiness of the armed forces and other military formations have been developed at all levels (legislative, organizational and managerial, functional, logistical and technical, etc.) and have been created in South Korea, taking into account its constant military conflicts with its neighbor – the North Korea

Based on this, the specified scientific article substantiates the need for a more substantive and comprehensive study of the specified and other positive foreign experience of those countries that are in the process of preventing and countering potential and real threats from the aggressor states, as well as the introduction of its relevant elements into the security system activities of the security and defense sector in Ukraine in the conditions of its war with the Russian Federation.

Key words: the aggressor state, security and defense sector, prevention, opposition, National security, Software, national interests, principles of law.

Відкрита військова агресія російської федерації проти України та її суспільно небезпечні наслідки для нашої держави, обумовлюють об'єктивну необхідність по-новому підійти до змісту правового механізму забезпечення національної безпеки України та існуючої на сьогодні практики його реалізації.

Додатковими аргументами щодо постановки даного питання у такій площині виступають наступні обставини:

а) сформовані з часу створення «московії» до сьогодення імперські (загарбницькі, нецивілізовані, варварські тощо) погляди та настанови росії на вирішення тих чи інших питань зі своїми сусідами, зокрема з Україною, тільки силовими (збройними, терористичними, нелюдськими тощо) методами;

б) постійна неготовність нашої держави, особливо на протязі останнього століття (1917–2019 р.р.), до відбиття

агресії росії у силу авантюристичних, безвідповідальних та інших тому подібних дій тодішнього керівництва України, яке надіялось, при цьому, на підтримку Заходу і США, а не на власний національний ресурс;

в) відсутність з часів незалежності України ефективної та дієздатної системи національної безпеки і оборони за сразками держав, які мають аналогічних вічно ворогуючих сусідів (Палестину, Північну Корею, Іран тощо) – мова, у першу чергу, стосується Ізраїлю та Північної Кореї;

г) інші аналогічні проблеми, пов'язані із забезпеченням національної безпеки в Україні [6, с. 128].

Саме з урахуванням зазначених питань вибрано предмет дослідження у даній науковій статті та сформульована її мета – обґрунтувати необхідність впровадження на законодавчому та прикладних рівнях в Україні позитивної практики забезпечення національної безпеки у таких державах,

як Ізраїль та Південна Корея, що з часів свого створення ведуть постійні бойові дії з країнами-сусідами, які вчиняють агресивно-терористичні дії, спрямовані на державний суверенітет та територіальну цілісність зазначених суб'єктів міжнародної спільноти.

Як показали результати вивчення наукової літератури, розробкою проблем, які стосуються національної безпеки, досить активно та предметно займаються такі учені, як: О. М. Бандурка, В. С. Батиргарєєва, Ю. Ю. Блажевич, В. В. Василевич, А. А. Вознюк, Б. М. Головкін, О. М. Джуца, В. М. Дрьомін, О. О. Дудоров, В. П. Смельянов, О. О. Житний, М. В. Карчевський, О. О. Кваша, Ю. В. Луценко, С. А. Мозоль, Є. С. Назимко, Ю. В. Орлов, Є. О. Письменний, А. В. Савченко, Т. І. Тіточка, О. В. Ус, П. Л. Фріс та ін.

Поряд з цим, у контексті тих негативних обставин, які склалися на протязі півторарічної війни України з росією, вказана тематика досліджена недостатньо та безсистемно, що виступає однією з детермінант, яка знижує рівень забезпечення національних інтересів та, в цілому, національної безпеки нашої держави у сьогоденні та подальшій історичній перспективі її розвитку на світовій арені, що й виступає додатковим аргументом необхідності більш детального та комплексного вивчення існуючих у зв'язку з цим проблем у вказаній науковій статті.

Як свідчить сучасна практика протидії військовій агресії росії з боку України, досі на вкрай низькому рівні знаходиться в нашій державі організація забезпечення національної безпеки, особливо в частині реалізації заходів запобіжного характеру, які б або унеможливили, або зменшували руйнівні суспільно небезпечні наслідки посягань країн терористичного спрямування на її національні інтереси [7].

У цьому аспекті звертають на себе увагу нормативно-правові акти, що прийняті в Україні на протязі 2022–2023 р. р. та в яких, зокрема, жодним словом не ведеться мова про систему підготовки належних військових резервів та підготовку населення до ведення бойових дій на окупованих територіях, а також про поведінку під час застосування державою-агресором зброї масового знищення.

Наочним прикладом такої державно-правової «прогалини» у системі забезпечення національної безпеки України можна назвати сучасний незадовільний стан бомбосховищ у населених пунктах [8] та постійне зростання кількості «ухилянтів» від військової служби з використанням, зокрема, таких протиправних схем, як система «Шлях» та ін. [9].

Відповідь на питання про причини зазначених проблем, без сумніву, лежить у площині законодавчих актів, зміст яких не передбачає заходів щодо запобігання вказаним та іншим тому подібним явищам, які знижують рівень забезпечення національних інтересів, у тому числі з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду, що має місце в таких державах, які постійно готові до відбиття військової агресії з боку сусідніх держав.

Зокрема, у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» до теперішнього часу не внесено змін і доповнень, які б стосувались системного підходу до вирішення питань боєготовності, дій в умовах окупації, прикордонних регіонах тощо, що вкрай важливо в умовах існуючих потенційних і реальних загроз та посягань на національну безпеку [10]. Так, ні серед заходів правового режиму воєнного стану (ст. 8 Закону), ні серед повноважень відповідних суб'єктів реалізації даного законодавчого акту (ст. ст. 11, 12-1; 14, 15) не передбачені ті, що стосуються:

1) військової підготовки у загальноосвітніх школах, коледжах, вищих навчальних закладах, особливо щодо тих осіб, які є потенційними призовниками до Збройних Сил України (ЗСУ) та інших військових формувань, що беруть безпосередню участь у бойових діях (Державної

прикордонної служби України; Національної гвардії; Військової служби правопорядку; ін.);

2) залучення до військової підготовки або до підвищення рівня боєздатності колишніх військовослужбовців-пенсіонерів, правоохоронців та інших бажаних осіб з числа місцевого населення та проведення навчань у спеціальних навчальних центрах, полігонах, військових частинах тощо;

3) порядку заміни посадових осіб, придатних до військової служби, які працюють у адміністраціях та органах місцевого самоврядування і територіальних громадах, на осіб, які звільнені з лав ЗСУ та інших військових формувань у силу непридатності до виконання бойових обов'язків;

4) організації патріотично-військового виховання, яке б охоплювало б всі категорії дітей (від дитячих садочків та загальноосвітніх шкіл) та передбачало навчання їх правилам поведінки з зброєю, а також доведення інформації про наслідки ухилення громадян від виконання конституційного обов'язку щодо захисту України;

5) реабілітації воїнів-інвалідів та їх соціальної адаптації у мирне життя, у тому числі й шляхом залучення їх до реалізації заходів, вказаних вище.

Саме по такому шляху з перших днів свого створення пішла держава – Ізраїль.

Зокрема, повчальними для України з цього приводу є наступні позитивні напрями забезпечення національних інтересів в даній країні, а саме:

а) навчання під час обстрілів зупиняється, але не в усій країні;

б) заклади освіти мають обладнані за всіма технічними вимогами та умовами життєдіяльності бомбосховища й бетонні перекриття;

в) дітей вчать швидко ховатись та здійснювати відповідні адекватні дії у надзвичайних ситуаціях (при застосуванні зброї масового знищення; пожежах, повенях тощо);

г) з учителями займається спеціальний підрозділ армії;

г) у випускних класах школярі детально знайомляться з основами армійської служби [11].

Виходячи з цього, логічно було би ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» доповнити пунктом 25-1, у якому закріпити ті заходи, які запропоновані у даній науковій статті.

Аналогічну видозміну варто здійснити й в Указі Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», який би передбачав систему заходів, спрямованих на усунення потенційних і реальних загроз для національної безпеки з урахуванням зарубіжного досвіду з означених питань [12].

Знову ж таки, додатковим аргументом з цього приводу виступає державна програма Ізраїлю «Щодо прищеплення «гену відповідальності за країну», яка передбачає залучення до військового патріотичного виховання дітей таких дорослих осіб, у які перші безмежно вірять; системний вплив на дітей всієї територіальної спільноти; повернення до повноцінного життя тих громадян, включаючи військових-інвалідів, які потребують соціальної реабілітації та допомоги тощо [13].

У контексті удосконалення правового механізму забезпечення національної безпеки України, як видається, корисним також є й позитивний досвід діяльності з цих питань, який склався у Південній Кореї [14]. Так, після завершення відкритої війни з Північною Кореєю (1950–1953) Південна Корея підписала двосторонню угоду про взаємну оборону зі США, яка передбачає відповідне реагування цих суб'єктів міжнародного договору на потенційні або реальні загрози їх національним інтересам у випадках протиправних посягань з боку третіх країн.

Другим дієвим напрямом у цьому сенсі стала розробка Південною Кореєю власної ядерної програми військового характеру.

І, насамкінець, щоб тримати у відповідній напрузі держави-агресори, Південна Корея постійно грає на суперечностях глобальних гравців у даному регіоні світу та не соромиться при цьому періодично діставати «з рукава» свій «ядерний козир» [14].

Особливо актуальною така позиція і позитивний історичний досвід Південної Кореї у зв'язку з цим є у сенсі тих реальних загроз, які на сьогодні створила росія у Білорусі, передавши цій країні ядерну зброю [15] та замінувавши Запорізьку АЕС [16].

Ще більш цікавим для нашої держави у цьому контексті є позитивний досвід Південної Кореї з питань організації навчального процесу у загальноосвітніх закладах для дітей в умовах її війни з Північною Кореєю [17]. Зокрема, при знищенні у її ході 40% шкіл заняття проводились там, де було безпечно: в укриттях, на пагорбах, у наметах, у печерах, на кладовищах, т. ін. [17].

Як наслідок, однією з рушійних складових і елементів процвітання на сьогодні цієї держави на міжнародній арені у виді «Корейського дива» стала саме система національної освіти [18].

Натомість, в Україні Міністерство освіти і науки (МОН) України у воєнний час обрало іншу позицію, а саме – наукою мають займатись тільки аспіранти та докторанти, а не практики, хоча саме останні предметно володіють проблемами, які досліджують перші, не маючи досвіду з означених питань та порушуючи таким чином не тільки логіку речей, які склались з даного приводу у цивілізованих демократичних режимах, але й власну Конституцію України та Конвенцію про захист прав і основоположних свобод, яка є одним із джерел національного законодавства, зокрема, у частині права будь-якої особи на освіту та наукову діяльність [19].

Ще більш небезпечним у сьогоднішній в Україні є порушення ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» з питань забезпечення державної таємниці,

які мають місце фактично у всіх сферах суспільної діяльності та проявляються у формі:

1) публічного оприлюднення різними «експертами» предмета інформації, що розглядалось у режимі конфіденційності (на засіданнях Ради Національної безпеки і оборони (РНБО) України; Верховної Ради України; Кабінету Міністрів України; центральних органів виконавчої влади; т. ін.) – і повне офіційне «мовчання» СБУ щодо реагування на такі факти у виді заходів загальної превенції (за принципом: так буде з кожним, хто порушить Закон України «Про державну таємницю»);

2) негативних тенденцій розповсюдження так званої «таємниці слідства» за результатами проведення заходів оперативно-розшукової діяльності (ОРД) та негласних (розшукових) слідчих дій (ст. 246 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України) (чого, наприклад, вартє «розшифрування» негласних співробітників у справі колишнього народного депутата Мусійчука та колишнього Голови Верховного Суду Князєва?);

3) відомостей про можливі напрями контрнаступу ЗСУ на фронті з росією, коли така діяльність є очевидною і необхідною у силу завдань визволення від ворога окупованих територій України (нелогічність «дискусій» з цього приводу є просто вбивчою, бо хіба у хворого питають, чи хоче він виздоровіти!).

Висновок. Враховуючи зазначене та виходячи з позитивного досвіду зарубіжних країн, діяльність яких була предметом дослідження у цій науковій статті, логічно було б підвищити всі види юридичної відповідальності за неналежне виконання Закону України «Про правовий режим воєнного стану України» та інших нормативно-правових актів з означеної проблематики, а також привести їх сутність і зміст до тих міжнародно-правових аспектів, які знайшли свою адаптацію у державах, що ведуть постійні воєнні дії з сусідами-агресорами та збільшують у зв'язку з цим рівень захищеності своїх національних інтересів і національної безпеки у цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. «П'ята колона» (ісп. quinta columna. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org>).
2. «Руський мір». *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org>.
3. Про Національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Луценко Ю. В. Теоретико-правові аспекти воєнної сфери в системі державної безпеки України : Прикарпатський юридичний вісник. 2020. Вип. 3(32). С. 49–53.
5. Головкін Б. М. Про детермінацію злочинності. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 274–280.
6. Письменний Є. О. Колабораціонізм у сучасній Україні як кримінально-правова проблема. *Право України*. 2020. № 12. С. 116–128.
7. Посол Китаю в ЄС про підтримку кордонів України 1991 року: «Не розумію, чому б і ні». URL: <http://www.ukrinform.ua>.
8. «Цинічно і ганебно» : Зеленський оцінив стан бомбосховищ у більшості міст України. URL: <http://focus.ua>.
9. СБУ ліквідувала ще 14 схем ухилення громадян від мобілізації і виїзду за кордон. URL: <http://www.ib.ua>.
10. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
11. Бондар М. Навчання в умовах війни : Який досвід Ізраїлю може перейняти Україна. URL: <http://24tv.ua>.
12. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
13. Як прищепити молоді «ген відповідальності» за країну : довід Ізраїлю. URL: <https://osvitoria.media>.
14. Перелигін Є. Корейські уроки політики безпеки. URL: <https://zn.ua>ukr>internal>.
15. Росія та Білорусь підписали документ про розміщення ядерної зброї на території РБ. URL: <https://suspijne.media>.
16. Росіяни замінували ЗАЕС. Які можуть бути наслідки аварії та що каже влада – Суспільне. URL: <https://suspijne.media>.
17. Корейське освітнє диво : як Південна Корея зробила ставку на освіту в розпал війни. URL: <https://osvitoria.media>.
18. Людський капітал : роль освіти в створенні корейського економічного дива. URL: <https://biz.censor.net>.
19. Міністр освіти Лісовий відмовився від наукового ступеня – DW – 30.05.2023. URL: <https://www.dw.com>.